

Міфологема української інтелігенції ХХІ століття / Актуальні проблеми сучасної філософії та науки у глобалізованому світі: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. П. Ю. Сауха. – Житомир, В-во ФОП Євенок О. О., 2014 р. – С. 137-139.

Міфологема української інтелігенції ХХІ століття

Важко виокремити з ряду усіх дефініцій такого соціального явища як інтелігенція найбільш універсальну та загальноприйнятту. Адже, починаючи з кінця ХVІІІ – початку ХІХ століття, науковці полемізують щодо смислового наповнення цього поняття.

Мислителі керуються не лише власними науковими переконаннями та орієнтаціями, але й впливом менталітету народу своєї країни, його життєвими ціннісними орієнтаціями. Крім цього, на визначення рис інтелігенції впливає історична, культурна епоха загалом. Кожна держава в різні історичні періоди переживала певні модифікації своєї інтелігенції і кожна країна визначає власні передові риси інтелігенції. Тому складно говорити про загальноприйнятті характеристики цього суспільного явища.

Так, Й. Фіхте у праці «Науковчення» розвиває ідею самореалізації самосвідомості, виступає за вільно мислячу людину. Вчений розробляє систему морального ідеалізму: громадянський обов'язок підштовхує людину до корисної діяльності. Ф. Шелінг у своїй праці «Система трансцендентального ідеалізму» пояснив первинність інтелекту як єдиної причини будь-якої реальності. Мислитель стверджує, що інтелігенція – це і логічний акт, і духовний процес. Г. Гегель вважає, що інтелігенція – це теоретичний дух, пізнання, втілене в абсолютному дусі. Класики марксизму – К. Маркс та Ф. Енгельс – інтелігенцію називали соціальний прошарок або стан, який характеризують певні ознаки: розумова праця, освіченість, участь у розробці ідеології та поширенні наукових, культурних, мистецьких знань [1, с. 29-32]. Інтелігенцію як сукупність ментальних, духовних, культурних якостей розглядав М. Бердяєв, Д. Лихачов, О. Лосєв, І. Лоський тощо. Як

культурний, соціальний феномен, порівнюючи з поняттям «інтелектуал» в культурному середовищі Заходу, інтелігенцію досліджували: К. Акопян, Р. Арон, Ж. Бенда, О. Казанцев, К. Маннгейм, Г. Померанц, В. Соколов. Однак, П. Саух виокремлює характерні риси класичної моделі інтелігенції: цілісність особистості, що формує ідеал людського достоїнства і втілює його в життя; благородність, безкорисливість, ентузіазм; спроможність відчувати себе частиною історії; моральна мужність; нелінійність мислення, змога протистояти масовій ідеології [3, с. 5]. Таким чином, єдино прийнятого визначення поняття «інтелігенція» немає. Ми зустрічаємо різне трактування та розуміння цього терміна, різне ставлення до інтелігенції як прошарку суспільства.

XXI століття – суперечлива та неоднозначна епоха. З одного боку, ми спостерігаємо потужний інформаційний потік, наукові досягнення, технічний прогрес. Проте, з іншого боку, людина у XXI столітті перебуває в інертному, депресивному, апатичному стані. Вона є споживачем, який відчуває байдужість до оточуючої реальності й потребує постійно нових вражень. Сучасне суспільство скептично сприймає мораль та естетичні погляди [4, с. 35]. Сьогодні потреба виникає більше в матеріальних благах, ніж духовних.

Виходячи з цього, суспільного значення дедалі більше набуває «інтелектуальна» інтелігенція, яка займається, в більшості, розумовою діяльністю. Проте, чи доцільно лише носіїв інтелекту називати інтелігенцією? Інтелігенція – це не тільки носії розуму, але й моралі, високодуховних цінностей. Це – люди високої ідеї, благородної душі, які готові безкорисливо служити на благо суспільства та держави. В такому разі, це специфічне соціальне явище втрачає свою унікальність та набуває рис масового, а відтак, – нівелюється його соціокультурне значення. Проблема соціальної ролі сучасної української інтелігенції є актуальною і ще не розв'язаною до кінця. Більше того, постало питання взагалі про існування інтелігенції як суспільного феномену.

Глобальні світові зміни призвели до трансформації суспільства, інтелігенції зокрема. Світ – інформаційний та інтелектуалізований. Нові технології охопили усі сфери: виробництва, побуту, суспільної організації, політики, культури тощо. В цьому контексті ми можемо говорити про міфологему української інтелігенції. Адже остаточного розуміння характерних рис і, власне, тих, хто належить до інтелігенції у наш час, – немає.

Термін міфологема має амбівалентну природу: це міфологічний матеріал та основа для виникнення нових понять. Ним позначають нові поняття, відомі нам, проте далекі від остаточного розуміння і продовжують слугувати матеріалом для нової творчості [2]. Безперечно, інтелігенція займається інтелектуальною діяльністю, однак вона неможлива без моральності. У наш час духовність, мораль, високі цінності відступили на задній план передових людських життєвих орієнтацій. Змінена реальність та оточення не дають духовного стимулу для здійснення соціокультурної місії української інтелігенції. В сучасному глобалізованому світі інтелігенції важко знайти своє місце, відчувати власну затребуваність та потрібність, адже розвиток світу забезпечує професійно підготовлена інтелектуальна маса. Важко однозначно визначити тих, хто належить тепер до української інтелігенції, її роль, життєву позицію та ціннісні орієнтації. Це і дає підстави говорити про міфологічну сторону такого суспільного явища як інтелігенція.

Література

1. Добрускін М. Про генезу терміна та філософського поняття «інтелігенція» / Марк Добрускін // Філософська думка. – 2005. – № 5. – С. 28–36.
2. Кулаков Ю. И. Что такое мифологема? / Ю. И. Кулаков // <http://melfimov.narod.ru/mifologema.pdf>
3. Саух П., Саух Ю. Інтелігенція: між місією і приниженням / Петро Саух, Юрій Саух // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2009. – № 4. – С. 2–8.

4. Шкиль Л. Л. Современная интеллигенция: оценка настоящего и прогнозирование будущего / Л. Л. Шкиль // Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации: сборник научных трудов: в 3 т. / отв. ред. И. И. Осинский. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2012. – Т. 2. – С. 29–38.